

Het nieuwe model

Wordt er te veel bezuinigd? Is het Centraal Planbureau door de bocht? Vlak voor de verkiezingen verscheen in *de Volkskrant* het opmerkelijke bericht, dat uit een nieuw, nog ongepubliceerd CPB-model, Freia genaamd, zou blijken dat de bezuinigingskoers van het kabinet fout is en niet leidt tot herstel, maar de economie slechts verder in het slop helpt. „In de huidige omstandigheden”, zo wordt geciteerd, „is het raadzaam de ombuigingen te beperken tot tien à vijftien miljard gulden tot en met 1986” 1), dit in tegenstelling tot de voornemens van het kabinet om een dergelijk bedrag alleen al in 1983 te bezuinigen, terwijl in de jaren daarna nog belangrijke verdere ombuigingen worden voorzien. Onlangs nog schatte het Ministerie van Financiën de budgettaire problematiek tot 1986 op f. 35 à 40 mrd. 2). Lopen de opvattingen van beleidsmakers en beleidsadviseurs over de te volgen economische koers zo ver uiteen? Wordt het tot nu toe hechte bezuinigingsfront gespleten door een ommezwaai van het CPB, de belangrijkste adviseur van de regering inzake economische vraagstukken? Dat zou een gebeurtenis van grote economisch-politieke betekenis en wellicht ook met verstrekkende economisch-politieke consequenties zijn.

Het was al langer bekend dat het Centraal Planbureau al geruime tijd bezig is met de voorbereiding van een nieuw model dat de opvolger zou moeten worden van het tot nu toe gebruikte Vintaf-II-model. De voorspellende waarde van Vintaf was de laatste jaren slecht en volgens Planbureau-directeur Van den Beld heeft het model in feite afgedaan 3). Uit de schaarse informatie die beschikbaar is gekomen (deels door uitlekken), blijkt dat het gaat om de toevoeging van een monetair blok aan het oude model, waardoor veel beter dan voorheen rekening kan worden gehouden met de invloed van monetaire variabelen als de rentestand en wisselkoersfluctuaties op de economische ontwikkeling. Daarnaast zouden enkele belangrijke wijzigingen in de modelspecificaties betreffende de reële sector zijn doorgevoerd, onder meer in de investeringsvergelijking door meer rekening te houden met afzetkansen in plaats van alleen met rendementen en bezettingsgraad. Van beide wijzigingen mag worden aangenomen dat zij belangrijke economisch-politieke implicaties hebben.

Het Vintaf-II-model heeft van meet af aan veel kritiek ondervonden. Toen de jaargangenbenadering werd geïntroduceerd, met een afstootconditie van oude jaargangen kapitaalgoederen op basis van reële arbeidskosten, begonnen Amsterdamse economen een handtekeningactie om protest aan te tekenen tegen de huns inziens onjuiste specificatie en de daaruit voortvloeiende overtrokken nadruk op de reële arbeidskosten bij het verklaren van de werkgelegenheidsontwikkeling. Allerlei andere kritiek volgde, waarvan de belangrijkste punten waren: de hoge mate van aggregatie van het model waardoor een te onnauwkeurig beeld van werkelijke ontwikkelingen in sectoren en op markten wordt verkregen, de grote gevoeligheid van het model voor kleine wijzigingen in de specificaties, het ontbreken van een monetaire sector en de slechte voorspelkwaliteit ten aanzien van enkele variabelen 4). In de loop der jaren is door het CPB gewerkt om aan de gerechtvaardigde kritiek tegemoet te komen, maar naar nu blijkt hebben de structurele wijzigingen die na 1973 in de economie zijn opgetreden, er toch toe geleid dat de afstootconditie ook voor het Vintaf-model zelf in werking moest treden.

Wat betekent het nieuwe Freia-model nu voor de economische politiek? Er is nog te weinig bekend om zich hierover al een oordeel te kunnen vormen. Wel zijn enkele

eerste uitkomsten van het nieuwe model bekend geworden die een indicatie kunnen geven. Ten behoeve van de Centrale Economische Commissie, die een nota voorbereidt voor de kabinetsformateur over het sociaal-economische beleid in de komende vier jaar, heeft het CPB enkele varianten doorgerekend waaruit blijkt dat een harde bezuinigingskoers (f. 10 mrd. bezuinigen per jaar na 1983) de koopkracht en bestedingen zodanig aantast dat de werkloosheid tot 1986 met 100.000 extra oploopt, bovenop de 780.000 die toch al wordt voorzien. Daar staat tegenover dat het financieringstekort daalt en de rentestand wordt gedrukt, maar de gunstige effecten daarvan worden vanwege de optredende vraaguitval pas na 8 à 10 jaar zichtbaar. Daarentegen leidt het achterwege laten van bezuinigingen en het bestendigen van het hoge financieringstekort (10%) op korte termijn tot minder werklozen, maar wel tot torenhoge rentelasten op de rijksbegroting en een opwaartse druk op de rentestand die nadelig is voor de investeringsactiviteit en dus voor de werkgelegenheid op lange termijn. Het nieuwe model maakt nog eens extra duidelijk dat de economische politiek meer dan ooit moet koersen tussen de Scylla en de Charibdis van bezuinigingen die diep insnijden in de collectieve sector en de particuliere bestedingen en de economie als geheel voor jaren op een laag groeipad brengen, dan wel financieringstekorten en rentelasten die de collectieve sector evenzeer alle lucht ontnemen en bovendien via een stijging van de rentestand de toch al minimale investeringsneiging nog verder drukken. Cruciaal voor de keuze van een economische politiek is dus de beoordeling van de gevoeligheid van de rentestand voor het financieringstekort en van de investeringen voor de rentestand. Wie een hoge gevoeligheid veronderstelt, koerst aan op de Scylla, wie de elasticiteiten lager schat kiest de Charibdis. Hoogstens het plan-Schouten, gecombineerd met een monetair beleid dat revaluatie van de gulden beperkt, zou nog enig soelaas kunnen bieden 5).

Zoals aan elk model kleven echter ook aan Freia nog de nodige onzekerheden, die zowel in positieve als negatieve richting kunnen uitwerken. Want ook met Freia weten we niet werkelijk wanneer de investeringen zullen aantrekken. Het Centraal Planbureau moet erkennen dat het er ook in zijn nieuwe model nog niet in is geslaagd de cruciale rol van verwachtingen in de economie in het algemeen en in het investeringsproces in het bijzonder voldoende tot zijn recht te laten komen. Misschien valt daar hoop uit te putten, want dat betekent dat er ondernemers en investeerders kunnen zijn die zich niet in het model laten vangen en licht zien aan het eind van de tunnel waar anderen slechts in het duister turen. Wanneer zij op basis van dat inzicht besluiten tot investeren kan economisch herstel naderbij komen.

L. van der Geest

1) Clemens Graafsma, Bezuinigingskoers kabinet is fout, *de Volkskrant*, 4 september 1982.

2) Ministerie van Financiën, *Verkiezingsprogramma's 1982*, interne notitie, augustus 1982.

3) Cees van Duuren en Kees Kamp, Planbureau klaar met nieuw rekenmodel, *Economisch Dagblad*, 28 juni 1982.

4) Met name in *ESB* kwam een uitvoerige discussie op gang over het Vintaf-model en het gebruik ervan bij de beleidsvoorbereiding, die later is gebundeld in: W. Driehuis en A. van der Zwan, *De voorbereiding van het economisch beleid kritisch bezien*, Stenfert Kroese, Leiden, 1978.

5) Zie de uiteenzetting van Wolfson in *ESB* van vorige week.